



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın, *Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum* tarafından Anayasanın 98 ve İç Tüzüğü'nün 96. ve 99. Maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Öznur Bartin

Hakkâri Milletvekili

Hakkâri ve Şırnak illerimiz, sadece ülkenin değil, aynı zamanda Mezopotamya'nın en kadim ve kırılgan ekolojik havzalarından biri üzerinde yer almaktadır. Bu coğrafya; dağları, vadileri, ormanları, nehirleri ve yaylalarıyla olağanüstü bir biyolojik çeşitliliğe ev sahipliği yaparken, Kürt halkının bin yıllardır süregelen yaşam pratiklerinin, üretim biçimlerinin ve kültürel sürekliliğinin de mekânıdır. Ancak bu hassas ekosistem, son yıllarda artan merkezi müdahaleler ve sermaye odaklı projelerle ciddi bir ekolojik yıkım sürecine maruz kalmaktadır.

Hakkâri ve Şırnak'ta madencilik, hidroelektrik santralleri (HES), taş ve kum ocakları, askeri güvenlik barajları ve yol projeleriyle birlikte yürütülen doğa talanı, sadece çevreyi değil, halkın varoluşsal koşullarını da hedef almakta; ekokırım boyutlarına ulaşmaktadır. Bu projeler, halkın bilgisi ve rızası dışında, çoğu zaman askeri güvenlik bölgeleri ile iç içe geçirilerek uygulanmakta, yurttaşların yaşam alanları sermaye ve güvenlik eksenli bir tahakküm altına alınmaktadır.

Şırnak'ın Cudi ve Gabar dağlarında çok sayıda orman alanı "güvenlik" gerekçesiyle yakılmış; aynı bölgelerde madencilik faaliyetleri hızlandırılmıştır. Benzer şekilde, Uludere ve Beytüşşebap ilçelerinde çok sayıda HES projesi yerel halkın su ve tarım kaynaklarını tüketmiştir. Yine Şırnak'ta özellikle kömür, krom, çinko ve altın madenleri için verilen ruhsatlarla orman alanları yok edilmiş, yüzey suları ciddi biçimde kirletilmiş, tarımsal üretim kapasitesi çöktürülmüştür.

Hakkâri'de ise başta Şemdinli, Yüksekova, Derecik, Çukurca ve Merkez ilçe olmak üzere hemen her bölgede ruhsatlı maden sahaları genişletilmiştir. Bu projelerin pek çoğu, Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) süreci işletilmeden ya da yalnızca formalite düzeyinde yürütülerek hayata geçirilmiştir. Bölgede tarım ve hayvancılıkla geçinen yurttaşlar topraksızlaştırılmış, geçimlik kaynaklarından kopartılmış ve göç etmek zorunda bırakılmıştır. 2023 yılı itibarıyla Hakkâri genelinde aktif ruhsatlı 20'nin üzerinde maden sahası bulunmakta; çoğunluğu çinko, kurşun ve kömür odaklı bu projelerin pek çoğu uluslararası veya merkezi sermaye ile ilişkilidir.

Bu yıkımın en görünür örneklerinden biri, Hakkâri'ye bağlı Kavaklı (Marinus) köyüdür. 2007'den bu yana faaliyet gösteren Sedex Resources ve Karakaya Madencilik isimli şirketlerin yürüttüğü çinko ve kurşun madeni çalışmaları, ekosistemi geri dönülemez biçimde tahrip etmiştir. Su kaynaklarının kirlenmesi, tarım alanlarının yok edilmesi ve maden atıklarıyla toprağın ve havanın zehirlenmesi, sadece doğaya değil doğrudan insan sağlığına da zarar vermektedir.

Köy halkının başlattığı hukuki mücadele sonucunda Van 5. İdare Mahkemesi tarafından maden faaliyetlerinin durdurulmasına karar verilmiş; ancak şirketin faaliyetlerini sürdürdüğü ortaya çıkmıştır. Yurttaşlar bu ihlale karşı sahaya inerek işçileri çıkartmış ve alanı korumaya almıştır. Şirketin faaliyetleri sırasında iş güvenliği önlemlerinin alınmadığı, ikinci çıkışın yapılmadığı ve ilk göçükte ölümlerin kaçınılmaz olduğu bizzat çalışanlarca ifade edilmiştir.

Bu örnek, sadece Kavaklı köyünün değil, Hakkâri ve Şırnak başta olmak üzere Kürtlerin çoğunlukta yaşadığı coğrafyadaki tüm yerleşimlerin maruz kaldığı doğa tahribatı ve yerel irade gaspı sürecinin bir parçasıdır. Bu projeler yalnızca ekonomik çıkar gözetmekle kalmamakta; aynı zamanda halkın doğayla kurduğu tarihsel bağları çözerek, üretim ve yaşam alanlarında yapısal dönüşümler yaratmakta ve toplumsal hafızada mekânsal kopuşlara neden olmaktadır.

Ekolojik kriz küresel ölçekte derinleşirken, ülkenin ekolojik açıdan en hassas bölgelerinden biri olan Kürtlerin çoğunlukta yaşadığı illerde yaşanan bu çok boyutlu ekokırım süreci, yalnızca çevre hukuku değil, insan hakları, yaşam hakkı ve kolektif varoluş açısından da derin bir krizi işaret etmektedir.

Bu bağlamda;

1. 2002–2025 yılları arasında Hakkâri ve Şırnak illerinde ruhsatlandırılmış toplam maden sahası sayısı, alan büyüklükleri, ruhsat türleri ve ruhsat sahipleri kimlerdir?
2. Bu maden sahalarının kaçısı için Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) süreci tamamlanmıştır? Kaç projede halkın katılımı sağlanmış, kaç projede yerel itirazlara rağmen süreç işletilmiştir?
3. Kavaklı köyünde Van 5. İdare Mahkemesi tarafından verilen yürütmeyi durdurma kararına rağmen maden şirketinin faaliyetlerini sürdürdüğü bilgisi doğru mudur? Bu ihlale karşı Bakanlığınızın denetim ve yaptırımları nelerdir?
4. Kavaklı'daki madende iş güvenliği önlemlerinin alınmadığı, ikinci çıkışın bulunmadığı ve göçük riski olduğu yönündeki iddialar hakkında Bakanlığınız veya ilgili kurumlar tarafından herhangi bir denetim yapılmış mıdır?
5. Son 23 yılda Hakkâri ve Şırnak illerinde madencilik, HES, taş ocağı gibi faaliyetler nedeniyle tahrip edilen orman, mera, su kaynağı ve tarım alanı miktarı nedir? Bu zararların telafisi için yürütülen bir program var mıdır?

6. Şırnak'ın Gabar, Cudi ve Besta bölgelerinde orman yangınları sonrası başlayan madencilik faaliyetleri Bakanlığınızın bilgisi ve onayı dahilinde mi gerçekleşmiştir?
7. Hakkâri ve Şırnak'ta, halkın doğrudan rızası olmadan başlatılan projelerde kullanılan güvenlik gerekçeleri ile sermaye çıkarları arasında nasıl bir ilişki kurulmaktadır? Bakanlığınız bu durumun doğurduğu sosyal ve ekolojik sonuçları araştırmakta mıdır?
8. Hakkâri ve Şırnak'ta doğaya zarar veren projelere karşı açılmış ve hâlihazırda devam eden dava sayısı kaçtır? Bu davaların sonuçları Bakanlığınızın proje denetim politikalarını nasıl etkilemektedir?
9. Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası çevre sözleşmeleri (Aarhus, Bern, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, Paris Anlaşması vb.) kapsamında, Hakkâri ve Şırnak illerinde yürütülen doğa tahribatına karşı herhangi bir uyum, denetim ya da izleme planı bulunmakta mıdır?
10. Ekokırımın uluslararası hukukta tanınan bir çevre suçu olduğu bilinmektedir. Bakanlığınız Türkiye'de ekokırımı içeren doğa talanlarının engellenmesine ve bu suçun yasalara dâhil edilmesine dönük bir hazırlık yürütmekte midir?
11. Hakkâri ve Şırnak özelinde, ekosistem taşıma kapasitesini aşan maden ve enerji projelerinin durdurulmasına yönelik herhangi bir bölgesel ekolojik risk haritası veya stratejik çevresel değerlendirme çalışması yapılmakta mıdır?
12. Hakkâri ve Şırnak illerinde doğa tahribatı yaşanan bölgelerde ekolojik restorasyon, rehabilitasyon, ağaçlandırma ya da onarım çalışmaları planlanmakta mıdır? Varsa, kapsamı nedir?